

Politika i instrumenti finansiranja lokalnog ekonomskog razvoja u Republici Srpskoj

Policy and instruments for financing local economic development in the Republic of Srpska

Milenko Stanić, Univerzitet Sinergija Bijeljina

Tamara Stanić. Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, student II ciklusa

Sažetak: Lokalne zajednice su mjesto u kojem građani realizuju osnovna ustavom garantovana prava i obaveze. U ovom radu se fokusiramo na ekonomske potrebe građana, mogućnosti njihovog ostvarenja u opštinama Republike Srpske. Smatramo da su postojeći modeli nedovoljni i da ima prostora za njihovo značajno unapređenje. To je početna hipoteza u ovom radu. U istraživanju ćemo koristiti osnovne metode društvenih nauka.

Ključne riječi: lokalne zajednice, lokalni ekonomski razvoj, finansiranje lokalnih zajednica, faktori razvoja i instrumenti lokalnog ekonomskog razvoja.

Summary: Local communities are a place where citizens realize the basic rights and obligations guaranteed by the constitution. The paper focuses on the economic needs of citizens and the possibilities for their realization in the municipalities of the Republic of Srpska. The initial hypothesis of the paper is that the existing models are insufficient with the room for significant improvement. In the research the basic methods of social sciences are used.

Key words: local communities, local economic development, local community financing, development factors and local economic development instruments.

I. UVOD

Lokalne zajednice su prvi i najniži nivo državne organizacije. Na tom nivou državne vlasti građani ostvaruju brojna prava i obaveze koje su im Ustavom i zakonima stavljene na raspolaganje. U ekonomskom pogledu komunalna pitanja su dominantna nadležnost lokalnih zajednica. Uz ta pitanja se vezuju zadaci lokalnog ekonomskog razvoja. Lokalne zajednice mogu da osnivaju i pokreću privredne organizacije. Njihova uloga, u tom pogledu, je više na stvaranju odgovarajućeg privrednog ambijenta koji će privući zainteresovane investitore. Međutim, u društvima kakvo je naše, od lokalnih zajednica se očekuje da budu oslonac ekonomskog rasta i razvoja.

Planska ekonomija i socijalizam, trideset godina nakon promjene tog sistema, imaju snažan uticaj na stavove građana

o ulozi lokalnih zajednica u privrednom razvoju. Građani očekuju investicije u privredu i zapošljavanje od nadležnog državnog autoriteta, a kako im je lokalna uprava najbliža, ta percepcija se usmjerava prema lokalnim vlastima. U tim okvirima preduzetnička inicijativa se sputava i guši.

Takvo stanje stvari, bez obzira na novi karakter privrednog sistema, zahtjeva, u prelaznom periodu, da lokalna zajednica posveti veću pažnju privrednom razvoju i podsticanju investicija. To podrazumjeva ulogu lokalne zajednice kao preduzetnika, samostalno ili u javno-privatnom partnerstvu, ili privrednog savjetnika putem edukacija i stvaranja povoljnog i stimulativnog ambijenta za privatne investicije. Velike razlike u stepenu razvijenosti naših opština zasnivaju se na toj osnovi. Tamo gdje su opštine zadržale aktivnu ulogu u privrednom razvoju postoji njihov napredak, a tamo, gdje takvog pristupa nema, imamo ekonomsko slabljenje zajednica.

II. FAKTORI LOKALNOG EKONOMSKOG RAZVOJA

Zakon o lokalnoj upravi predviđa nadležnosti lokalnih zajednica po pitanjima ekonomskog razvoja. Pored pitanja urbanizma, usvajanja lokalnih budžeta, imovinsko-pravnih pitanja i pitanja inspekcijskog nadzora, posebno treba naglasti nadležnosti lokalnih zajednica u pogledu usvajanja strategije razvoja lokalnih zajednica i organizovanja poslova lokalnog ekonomskog razvoja¹.

Narodna Skupština Republike Srpske je usvojila kriterijume za utvrđivanje stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave, na bazi kojih se vrši godišnja klasifikacija opština prema stepenu razvijenosti. Ta klasifikacija predstavlja polaznu osnovu za raspodjelu pomoći i podsticaja iz Budžeta RS za najnerazvijenije opštine. Kriterijumi po kojima se vrši sadašnja klasifikacija su: ostvareni ukupni prihod privrednih subjekata na nivou jedne godine i budžetski prihodi po stanovniku, stopa nezaposlenosti, gustina naseljenosti, broj registrovanih vozila u jedinici lokalne samouprave u odnosu na ukupan broj registrovanih vozila u RS, broj učenika koji pohađaju osnovnu školu u odnosu na broj stanovnika lokalne

¹ Zakon o lokalnoj upravi, Službeni glasnik RS, br. 97/2016. član 18.

samouprave, stopa prirodnog priraštaja stanovništva u lokalnoj zajednici, broj privrednih subjekata registrovanih na području lokalne zajednice u odnosu na broj privrednih subjekata na nivou RS i vrijednost građevinskih radova u toku jedne godine u odnosu na tu vrijednost na nivou RS².

Na bazi prethodnih kriterijuma Vlada Republike Srpske svake godine utvrđuje rang listu razvijenosti opština. Sve opštine se svrstavaju u četiri grupe: razvijene, srednje razvijene, nerazvijene i izrazito nerazvijene jedinice lokalne samouprave. Ova rang lista je svakako interesanta za praćenje tokom vremena, kako bi se sagledao napredak i nazadak lokalnih zajednica. Na bazi toga je moguće utvrditi i faktore koji su presudno uticali na ova kretanja, pa ćemo zbog toga posebnu pažnju posvetiti opštinama koje su napredovale na rang listi tokom vremena kao i opštinama koje su nazadovala po tim kriterijumima.

Za baznu godinu uzećemo 2010. Uporedićemo klasifikaciju iz te godine i najnoviju, za 2018. godinu. U ovom periodu je bilo manjih promjena kriterijuma za kategorizaciju, ali bez obzira na tu činjenicu moguće je utvrditi, na obje liste, da su razvijene opštine gradski centri sa brojnom državnom administracijom (Banjaluka, Bijeljina, opštine Istočnog Sarajeva) i opštine sa nasleđenom i sačuvanom industrijom (Ugljevik, Gacko). Na drugoj strani izrazito nerazvijene opštine su one koje su Dejtonskim rješenjem formirane kao nove na granici između dva entiteta (Berkovići, Vukosavlje, Jezero) ili opštine kod kojih je došlo do deindustrijalizacije nakon sprovedene privatizacije (Srebrenica, Čajniče, Trnovo).

U rang razvijenih opština 2018. u odnosu na 2010. godinu uvrštene su dvije lokalne zajednice: Derвента i Modriča. U ovom rangu se u obje posmatrane godine nalaze Prnjavor, Mrkonjić Grad i Teslić. Na drugoj strani u izrazito nerazvijene opštine 2018. su uvrštene lokalne zajednice koje su 2010. bile u višem rangu razvijenosti: Kneževno, Lopare, Srebrenica, Čajniče i Šekovići. Za potrebe ove analize interesantno je utvrditi uzroke napretka jednih, odnosno nazatka drugih.

Privreda opštine Derвента je u toku građanskog rata u BiH (1992-1995) pretrpjela značajna razaranja. Prijeratnu okosnicu razvoja ovog kraja činila su preduzeća iz oblasti metalske, tekstilne i industrije kože i obuće. Veliki privredni sistemi su se raspali a ono je što pozitivno za privredu Dervente je činjenica da je proizvodnja na mjestu tih sistema obnovljena putem manjih, fleksibilnijih i izvozno orjentisanih organizacija. Industrija i dalje predstavlja oslonac derventske privrede, a u međuvremenu je ojačala i poljoprivredna proizvodnja u stočarstvu, preradarstvu, voćarstvu i pčelarstvu. Zbog toga bi se reći da je ova opština primjer uspješne tranzicije u privredi. Izvoz privrede ove opštine, danas, čini

10% ukupnog izvoza Republike Srpske. U Budžetu opštine postoje značajna kapitalna ulaganja³.

Opština Modriča, kao i ranije, okosnicu privrednog razvoja bazira na industriji ulja Optima Modriča. Uz ovaj privredni kapacitet nastalo je više manjih organizacija koje rade pomoćne poslove za ovu fabriku. U međuvremenu je formirano nekoliko organizacija iz oblasti industrije obuće koji rade za inostrane partnere lohn poslove. Za opštinu Modriču bi se moglo reći da je uspješno sačuvala privredne kapacitete u toku tranzicije. Za razliku od opštine Derвента, u ovoj opštini se manje budžetskog novca ulaže u kapitalne investicije⁴.

Opštine koje su nazadovala na rang listi, sa nivoa nerazvijenih na nivo izuzetno nerazvijenih opština, su uglavnom, pretrpjele deindustrijalizaciju, bilo zbog ratnih razaranja ili zbog loše sprovedenog postupka privatizacije. Kneževno, Lopare i Čajniče su imale jaku industriju drvoprerađivača koja je uništena. Mali kapaciteti novih pilana ne mogu zamjeniti prethodne kapacitete ni po vrijednosti proizvodnje ni po broju zaposlenih radnika. Industrija Srebrenice je razorena ratom i ona se teško podiže i oporavlja. Šekovići ni ranije nisu imali snažnu privredu, mada su poslednjih godina ovdje izgrađeni značajni pilanski kapaciteti a postoji i nekoliko pogona za finalnu proizvodnju. Generalno, za sve ove opštine problem je veliki odliv stanovništva u inostranstvo čime se nekoliko parametara iz Kriterijuma za rangiranje opština smanjuje.

Generalno posmatrano na nivou Republike Srpske, razvijenost lokalnih zajednica presudno se temelji na nasleđenoj privrednoj strukturi. Opštine koje su imale jaku industriju ranije, te uspješno prošle privatizaciju ili su na tim starim kapacitetima razvijeni novi, manji i fleksibilniji pogoni, su održale zadovoljavajući nivo razvoja, dok su opštine kod kojih je stara industrija razorena, ostale na niskom nivou razvoja. Takav stav se uklapa u opštu sliku privrede na ovim prostorima, jer trideset godina nakon građanskog rata, nije izgrađen ni jedan ozbiljan, novi, privredni kapacitet⁵.

Nizak nivo privrednog razvoja u Republici Srpskoj, problem nezaposlenosti stanovništva zahtjeva od svih nivoa državne vlasti aktivniju ulogu u podsticanju razvoja. To je, posebno, obaveza lokalnih organa vlasti. Ti organi trebaju svoju pažnju preusmjeriti sa tradicionalog vršenja administrativne uloge na menadžment i stvaranje uslova za brži privredni razvoj lokalnih zajednica. U tom smislu svaka lokalna vlast treba razmišljati o komparativnim prednostima i stvaranju dobre konkurentne pozicije za investiranje.

³ U budžetu opštine Derвента za 2018. godinu kapitalna ulaganja iznose 17,61% od ukupnih budžetskih prihoda. Za plate opštinske administracije odlazi 30,94% budžetskih prihoda (www.derventa.ba).

⁴ Kapitalna ulaganja u Budžetu ove opštine, za 2018. godinu, iznose 4,82% od ukupnih budžetskih prihoda, a na plate administracije odlazi 37,18% budžetskih prihoda (www.modrica.ba).

⁵ Treba navesti izgradnju Termoelektrane Stanari, održenu dužinu auto-puteva i nekoliko manjih hidrocentrala. U svim drugim slučajevima se radi o manjim pogonima koji su nastali na ruševinama starih kapaciteta ili su potpuno novi.

² Odluka o kriterijumima za ocjenu stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave u RS, Službeni glasnik RS, br. 62/2016.

U budućem vremenu svaka lokalna zajednica, koja razmišlja o poboljšanju razvoja, morala bi da gradi vlastiti koncept komparativnih prednosti. Nasledena privredna struktura, u tom konceptu, bi bila samo jedan od faktora. Jedako važni faktori su: uslovi vezani za raspoloživost faktora proizvodnje, uslovi

Opis	2010. godina		2017. godina		Indeks	
	Vlada RS (1)	Lokalni nivo (2)	Vlada RS (3)	Lokalni nivo (4)	3:1	4:2
Prihodi	1.422,8	544,5	2713,7	611,2	191	112
Porezi	1.230,4	339,7	1661,9	374,2	135	110
Socij. doprinosi	-	0,1	798,8	-	-	-
Grantovi	1,3	6,0	20,2	37,7	1554	628
Ostali prihodi	191,1	198,8	232,7	199,3	122	100
Rashodi	1.676,3	438,6	2.422,3	495,6	144	113
Nak. zaposlenim	621,2	170,8	699,1	198,1	112	116
Kor. rob. i usl.	131,0	130,5	105,2	124,5	80	95
Amortizacija	-	-	-	-	-	-
Kamata	36,3	12,4	65,4	23,0	180	185
Subvencije	162,5	13,6	104,4	13,7	64	101
Grantovi	361,2	-	116,7	-	32	-
Soc. davanja	207,7	52,7	1.216,3	76,8	586	146
Ostali troš.	156,5	58,5	115,3	59,6	74	102
Bruto op. bilans	- 253,5	106,0	291,4	115,7	-115	109
Tran. u nef. sred.	64,2	155,2	101,3	71,8	158	46
-osn. sredstva	43,4	143,1	89,9	73,2	207	51
- zalihe	-	-	8,9	1,3	-	-
- dragocjenosti	0,1	-	-	-	-	-
- nep. sredstva	20,8	12,2	2,4	-2,8	11,5	-
Neto poz/zad.	- 317,8	- 49,2	190,1	43,9	-60	-89
Trans. u fin. sred.	- 317,8	49,2	258,4	45,4	-81	92

tržišta, prisutnosti pratećih industrija i struktura i karakter konkurencije između lokalnih organizacija. Na ove opšte faktore dodaje se faktor okruženja, podsticaji države i vanredne okolnosti. Lokalne zajednice koje obezbijede najbolju sinergiju navedenih faktora mogu računati na ozbiljan razvoj i napredak.

III. POLITIKA FINANSIRANJA LOKALNIH ZAJEDNICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Lokalne zajednice u Republici Srpskoj se finansiraju po osnovu različitih direktnih i indirektnih izvora prihoda. Osnovni, direktni, izvori prihoda jedinica lokalne samouprave su: lokalni porezi (na nekretnine i druge osnovice), lokalne takse (komunalne, upravne i druge takse), lokalne naknade (za uređenje građevinskog zemljišta, renta i drugi oblici naknade), prihodi i primici od imovine (prihodi od zakupa, kamata, prodaje imovine i td.), ostali prihodi (od opštinskog samodoprinosu i novčanih kazni izrečenih u prekršajnom postupku) i ostali prihodi zasnovani na zakonu⁶.

Indirektni izvori prihoda se dijele, po određenim procentima, između budžeta Republike i budžeta lokalnih zajednica. Ti prihodi su: prihodi od indirektnih poreza, prihodi od poreza na

dohodak, prihodi od naknade za promjenu namjene poljoprivrednog zemljišta, prihodi od zakupnine zemljišta u svojini Republike, prihodi od koncesionih naknada za korišćenje mineralnih sirovina, prihodi od posebnih vodnih naknada, oduzeta imovinska korist i sredstva dobijena od prodaje oduzetih predmeta iz nadležnosti Republičke uprave za inspekcijske poslove⁷.

Za potrebe ove analize, razmotrićemo stanje javnih prihoda i rashoda Vlade Republike Srpske i lokalnih zajednica u RS. Upporedna analiza se odnosi na 2010. i 2017. godinu.

TABELA 1. Statistika vladinih finansija, konsolidovani Republika Srpska⁸(u mil. KM)

Na bazi podataka iz tabele 1 se vidi da dinamika rasta prihoda i rashoda lokalnih zajednica zaostaje za rastom tih kategorija na nivou Vlade RS. Dok su prihodi Vlade RS porasli za 91%, 2017. u odnosu na 2010. godinu, kod lokalnih zajednica je taj rast iznosio 12%.

Slična situacija je i kod rashoda, kod Vlade je prisutan rast od 44%, a kod lokalnih zajednica rast od 13%. Jasno je da finansije lokalnih zajednica značajno zaostaju za njihovom dinamikom na nivou Vlade RS.

Najveći iznos prihoda, Vlada Republike Srpske i lokalne zajednice, prikupljaju na osnovu indirektnih poreza. Njihovo učešće prelazi 70% prihoda na oba nivoa. Raspodjela prihoda od indirektnih poreza se vrši, nakon izdvajanja sredstava za otplatu ino duga, na dio koji pripada budžetu RS i dio koji ide u raspodjelu prema lokalnim zajednicama. Kako ino dug RS, poslednjih godina, ima značajniji rast taj trend uslovljava da iznos sredstava za raspodjelu, između ova dva nivoa, bude manji. Kako je nosilac i potrošač ino duga, dominantno, RS, to znači da su lokalne zajednice u tom dijelu oštećene, plaćaju iz svojih sredstava dug višeg nivoa vlasti⁹. Oko tog pitanja se vodi polemika i sve su snažniji zahtjevi lokalnih zajednica da se to pitanje riješi, tako da osnovica za raspodjelu budu ukupna sredstva koja pripadaju RS a da se nakon raspodjele na lokalni i republički nivo, od svakog dužnika zadrži iznos za otplatu ino duga.

Izdvojena sredstva lokalnih zajednica za investicije pokazuju značajni pad. Ta sredstva su prepolovljena 2017. u odnosu na 2010. godinu (transferi u nefinansijska sredstva), sa 155 miliona KM pad na 72 miliona KM. To smanjenje je rezultat sve većih izdvajanja za plate zaposlenih u lokalnoj administraciji (rast sa 170,8 mil. KM na 198,1 mil. KM), plaćanja kamata na lokalna zaduženja i sve većeg izdvajanja za socijalne potrebe. Takva kretanja su pokazatelj ograničenih

⁷ Zakon o budžetskom sistemu Republike Srpske, Službeni Glasnik br. 121/12. čl. 9.

Izvor: Statistički portal CBBH Necto Panorama <http://statistics.cbbh.ba>

⁹ O tom pitanju, šire u : GEA, centar za istraživanje i studije, Analiza uticaja rastućih obaveza po osnovu spoljnog duga Republike Srpske na prihode gradova i opština", Banjaluka, 2016. godine

⁶Zakon o lokalnoj samoupravi, Službeni Glasnik RS, br. 971/16.

mogućnosti lokalnih zajednica za finansiranje lokalnog ekonomskog razvoja. Sredstva za te namjene treba tražiti u drugim izvorima ako se želi ozbiljnija promjena takvog pristupa.

IV. INSTRUMENTI PODSTICANJA LOKALNOG EKONOMSKOG RAZVOJA

U osnovi podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja zavisi od odgovarajuće investicione klime u svakoj lokalnoj sredini. Izgradnja konkurentskih prednosti, za privlačenje investitora, je zadatak svake lokalne administracije. U tom pristupu treba imati u vidu činjenicu da za ograničena investiciona sredstva (i investitore) konkuriše veliki broj lokalnih zajednica. U takvoj situaciji uspjeh mogu očekivati one zajednice koje izgrade „dijamant” konkurentskih prednosti. Koncept koji je kreirao Majkl Porter¹⁰ za mjerenje konkurentski prednosti država može da se primjeni i za lokalne zajednice.

Konkurentsku prednost će ostvariti one lokalne zajednice koje raspolazu sa: većom koncentracijom faktora proizvodnje (prirodni faktori, ljudski faktori, infrastruktura, znanje, kultura, tradicija, preduzetništvo, lokalna uprava i drugo); većim lokalnim i regionalnim tržištem; pratećim industrijama koje podržavaju proizvodnju konkurentskih proizvoda i jačom konkurencijom u datoj oblasti proizvodnje. Uz prethodne faktore treba istaći i ulogu Vlade i drugih državnih tijela koja svojom politikom mogu podržati lokalni razvoj. Uspjeh će postizati one lokalne zajednice koje obezbjede najdinamičniji proces uzajamnog djelovanja svih navedenih faktora.

Početna tačka lokalnog ekonomskog razvoja treba da bude utvrđivanje prirodnih nasleđenih resursa sa kojima raspolazu. Neophodno je popisati te resurse: šume, minerale i rude, zemljište, prirodne atrakcije, vode i druge obnovljive i neobnovljive energetske potencijale. Potrebno je regulisati vlasništvo nad tim resursima a potom uraditi studijsku analizu njihovog korišćenja. Naredna faza podrazumjeva upotrebu tih resursa nekom od dozvoljenih metoda: najam, koncesija, javno-privatno partnerstvo, privatizacija, prodaja itd.

Pregled prihoda i rashoda lokalnih zajednica ukazuje na male mogućnosti, u postojećem sistemu finansiranja, njihovog učešća u podsticanju investicione aktivnosti. Takva pozicija ne isključuje potrebu racionalizacije u drugim stavkama lokalnih budžeta, posebno u dijelu izdvajanja za plate, kao i preispitivanje izvora prihoda i raspodjele između viših nivoa vlasti i lokalnih zajednica. Iznos finansijskih sredstava koji se izdvaja za kapitalne investicije na nivou lokalnih zajednica mora biti veći od postojećeg.

Lokalne zajednice treba da obezbjede dodatna sredstva za finansiranje potrebnih aktivnosti oko aktiviranja prirodnih resursa unutrašnjom preraspodjelom budžetskih rashoda i porastom izvornih prihoda pravednijom raspodjelom između viših nivoa vlasti i lokalnih zajednica. Lokalne zajednice ne treba da snose obavezu po osnovu ino duga entitetskih vlasti. Izmjenama zakonodavstva u toj oblasti treba obezbjediti veće prihode za lokalne zajednice od indirektnih poreza. Postojeći

procenti u raspodjeli direktnih poreza, od korišćenja prirodnog bogastva, treba da se povećaju u korist lokalnih zajednica na kojima se nalaze ti resursi.

U planiranju razvoja lokalne zajednice moraju razmišljati o širem aspektu. Za mnoge projekte je neophodno zajedničko djelovanje više prostorno povezanih lokalnih zajednica. Do sada, na prostoru RS, nije postojala zadovoljavajuća saradnja po tim pitanjima. Razloge za takve odnose treba tražiti u nepostojanju nikakve regionalne politike, ali i u zatvorenosti lokalnih administracija koje su same sebi dovoljne. Ozbiljan razvoj turizma i prerađivačkih industrijskih kapaciteta nije moguć bez promjena u toj sferi. Formiranje razvojnih koordinirajućih tijela između zainteresovanih opština bi mogao da bude važan iskorak u tom pogledu.

Mogućnosti lokalnog razvoja su u velikoj mjeri ograničene opštim ekonomskim stanjem u BiH i RS. Vlasti mogu, u datoj situaciji, da podstaknu razvoj nekog područja sa brojnim mjerama ekonomske politike koja im stoji na raspolaganju. Zato je neophodan aktivan pristup lokalne administracije ka višim nivoima vlasti po ovim pitanjima. Porast učešća u preraspodjeli prihoda od poreza je jedan smjer aktivnosti. Aktivan pristup u predlaganju uključenja lokalnih zajednica u važne republičke infrastrukturne projekte je neophodan. Od 2015. godine lokalne zajednice su uključene u izradi Programa javnih investicija RS¹¹.

Određene mogućnosti u finansiranju lokalnog razvoja postoje u obraćanju međunarodnim razvojnim agencijama i korišćenju fondova EU. Politika razvoja prekogranične saradnje, razvoja obnovljivih izvora energije, izgradnja povoljnog poslovnog okruženja su neki od projekata koji se finansiraju iz fondova EU. Javne politike u oblasti razvoja turizma, proizvodnje zdrave hrane, razvoja malih i srednjih preduzeća su programi koje podržavaju razvojne agencije UNDP, USAID, SIDA, GIZ, Švicarske agencije za međunarodnu suradnju, EBRD, Svjetske banke i druge.

Stvaranje povoljnog poslovnog okruženja samo je preduslov privlačenje investitora i preduzetnika u lokalne zajednice. Za uspješan razvoj lokalnih zajednica potrebno je privlačiti što više investitora koji će u tim zajednicama naći poslovnu motivaciju za investiranje (profit, rast, sinergiju sa postojećim djelatnostima), a istovremeno zadovoljiti i potrebe lokalne zajednice (zapošljavanje, rast dohotka i javnih prihoda, stvaranje povoljnog identiteta lokalnih zajednica kroz povoljan imidž i reputaciju).

Za uspješan razvoj i napredak lokalnih zajednica potrebni su konkurentni investitori, investitori koji su dokazani u svojim poslovima na domaćem i međunarodnom tržištu. Ako takvih nema lokalne zajednice treba da se opredjele za podsticanje lokalnih investitora na udruživanje i zajedničko djelovanje. Takvo povezivanje je posebno značajno radi finalizacije proizvodnje u mnogim privrednim granama. Neosporno da su

¹⁰ Porter, M., Konkurentna prednost, Asee Books, Novi Sad, 1990.

¹¹ U Programu javnih investicija RS za period 2018-2021. lokalne zajednice učestvuju sa 4 miliona KM od ukupno planiranih investicija za taj period od 809 miliona KM.

sadašnji kapaciteti lokalnih investitora okrenuti ka nižim nivoima prerade uz manju tehnološku opremljenost. Iskustvo sa kojim raspolažu ovi investitori i njihov kapital su dobra osnova za unapređenje proizvodnje.

Lokalne zajednice ne treba da zanemare investitore početnike, posebno u oblastima u kojima lokalna zajednica ima resurse za razvoj. Obuka ovih investitora iz oblasti preduzetništva i pokretanja biznisa, finansijski podsticaji za početak njihovog rada su obaveza koja stoji pred upravom svih lokalnih zajednica. Razvoj se neće desiti sam od sebe, niti tržište može donjeti blagostanje samo od sebe ako izostane aktivan pristup ovom pitanju od strane lokalne i viših nivoa državne administracije.

Značajan potencijal za investiranje u svakoj lokalnoj zajednici postoji kod radnika na privremenom radu u inostranstvu. Ovi radnici imaju značajno poslovno iskustvo, imaju novac i želju da ostanu u vezi sa rodnim krajem. Sve lokalne zajednice treba da obezbijede bazu podataka o svojoj dijaspori, izvrše umrežavanje sa njima, obezbijede redovno međusobno informisanje, a korisno bi bilo imati dane dijaspore u rodnom kraju. To bi bila prilika da se u zajedničkim susretima lokalnih investitora, lokalne uprave i zainteresovanih investitora iz dijaspore dođe do korisnih ideja o budućem razvoju lokalne zajednice. Jednostavno, potrebno je mjenjati kvalitet ekonomskog doprinosa dijaspore, jer jednostrani transferi u budućnosti mogu doživjeti veliki pad kako budu slabile porodične veze i obaveza izdržavanja starijih i ekonomski zavisnih u otadžbini.

Lokalne zajednice i same treba da promjene odnos prema investicijama. Dosadašnji fokus na izgradnju lokalne infrastrukture treba da premjeste na izgradnju industrijskih pogona kao generatora za napredak u tom području. Te investicije mogu da budu samostalne, u vlasništvu lokalnih zajednica, ali bi bilo poželjnije da se realizuju u formi javno privatnog partnerstva.

V. ZAKLJUČAK

Lokalne zajednice imaju zakonske nadležnosti i ovlaštenja da upravljaju lokalnim ekonomskim razvojem. Njihova uloga, u tom smislu, se pojačava u uslovima niskog nivoa razvijenosti i velike stope nezaposlenosti koja je prisutna u Republici Srpskoj. Načelnici lokalnih zajednica zajedno sa svojom administracijom moraju stvarati i podsticati preduzetnički mentalitet u svojoj sredini.

Uloga lokalne administracije se treba pomjeriti od programiranja i razvoja infrastrukture ka mnogo širem okviru izgradnje povoljnog investicionog ambijenta uključujući i direktno investiranje u privredne kapacitete samostalno ili u okviru javno privatnog partnerstva. Polazna osnova za takvu ulogu lokalnih zajednica je popis i registracija prirodnih i

drugih resursa sa kojima raspolažu i koji se mogu ponuditi investitorima za pokretanje privredne djelatnosti.

Postojeći koncept finansiranja gradova i opština ne ostavlja veliki prostor za njihovu investicionu aktivnost. Sredstva za te namjene se mogu povećavati unutrašnjom preraspodjelom u lokalnim budžetima, redukcijama drugih rashodnih stavki u korist kapitalnih projekata, ali i pravednijom raspodjelom poreskih prihoda između entiteta i lokalnih zajednica. Određeni iznos finansijskih sredstava se mogu povući od međunarodnih razvojnih agencija i fondova EU.

Za uspješan razvoj i napredak lokalnih zajednica potrebni su strateški investitori. Investitori koji su dokazani u svojim poslovima na domaćem i međunarodnom tržištu. Ako takvih nema lokalne zajednice se trebaju opredjeliti na podsticanje lokalnih investitora na udruživanje i zajedničko djelovanje. Značajan potencijal za investiranje u svakoj lokalnoj zajednici postoji kod radnika na privremenom radu u inostranstvu. Ovi radnici imaju dobro poslovno iskustvo, imaju novac i želju da ostanu u vezi sa rodnim krajem. Lokalna administracija treba konstatno preduzimati aktivnost u pravcu promjene ekonomske uloge dijaspore od dostavljača novca (jednostrani transferi) ka vodećim investitorima u rodnom kraju.

LITERATURA

- [1] Domazet A. Lokalni ekonomski razvoj i socijaldemokratska partija BiH, Forum lijeve inicijative, Sarajevo, 2016.
- [2] GEA, centar za istraživanje i studije, Analiza uticaja rastućih obaveza po osnovu spoljnog duga Republike Srpske na prihode gradova i opština'', Banjaluka, 2016.
- [3] Odluka o kriterijumima za ocjenu stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave u RS, Službeni glasnik RS, br. 62/2016.
- [4] Odluka o stepenu razvijenosti jedinica lokalne samouprave u Republici Srpskoj za 2018. godinu, Službeni Glasnik rs, br. 93/2017.
- [5] Porter, M., Konkurentna prednost, Asee Books, Novi Sad, 1990.
- [6] Prijedlog Programa javnih investicija Republike Srpske za period 2018-2020. godinu,
- [7] Statistički portal CBBH Necto Panorama <http://statistics.cbbh.ba>
- [8] Zakon o budžetskom sistemu Republike Srpske, Službeni Glasnik RS, br. 121/12.
- [9] Zakon o loklanoj samoupravi, Službeni glasnik RS, br. 97/2016.
- [10] www.derventa.ba
- [11] www.modrica.com